

Rozhovor

Rozhovor o životě a díle Jacquesa Maritaina s paní Klárou Jirsovou

Klára Jirsová (1981), vystudovala bohemistiku na FF UK (diplomová práce na téma „K pramenům poezie: teorie geneze literárního díla u Jacquesa Maritaina“), je doktorandkou Ústavu filosofie a religionistiky na FF UK, členkou redakční rady *Salve*, členkou Centra teologie a umění při KTF UK a výstavní rady v kostele Nejsv. Salvátora. Zabývá se zejména vztahem církve a současného umění.

Vážená paní kolegyně, jak se přihodilo, že jste našla zalíbení v myšlenkách Jacquesa Maritaina? A pokud byste měla uvést pro Vás pět nejvýznamnějších vlastností (kvalit, hodnot) díla Jacquesa Maritaina, které Vás zejména oslovily, jaké by to byly?

K Maritainovi jsem se dostala přes jeho filosofii umění, která zůstala těžištěm mého zájmu a kterou považuji za jeden z jeho největších přínosů. V rámci studia Českého jazyka a literatury na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy jsem navštěvovala seminář Jaroslava Meda o české katolické literatuře, kde jsem se doslechla o Maritainovu pojednání *Umění a scholastika* (vyšla v českém překladu v r. 1933). Knížku jsem vyhledala, přečetla, a protože rezonovala s tím, co jsem v té době hledala (uspokojivou teorii umění), začala jsem postupně číst další Maritainova díla. O Maritainově teorii umělecké inspirace jsem mj. psala diplomovou práci. Na Maritainově filosofii umění mě nejvíc oslovilo to, že se na rozdíl od řady jiných filosofů snaží definovat umění na základě zkušenosti umělce (nikoli vnímatele), sestupuje až ke kořenům umění skrze svoji teorii básnické intuice, specifického nepojmového druhu poznání, v němž umělec zároveň uchopuje něco ze světa a něco ze sebe sama. Pro Maritaina bylo od mládí charakteristické až existenciální nasazení při hledání pravdy, později, když našel pro své myšlení oporu v učení sv. Tomáše Akvinského také, řekněme s nadsázkou, „odvaha mít pravdu“. Smysl pro spravedlnost, který ho v Dreyfusově aféře postavil na stranu nespravedlivě obžalovaného a který se projevoval v celém jeho díle v citlivosti k sociálním otázkám i k lidské (mj. i náboženské) svobodě. (Maritain o sobě říkal, že je „duchem pravičák/konzervativec, ale srdcem levičák.“) Zájem o aktuální otázky doby, společenské a politické nasazení. Hluboké porozumění pro umění, přátelství s umělci.

Kterí myslitelé měli největší vliv na Maritaina? A jaké bylo Maritainovo čtení Tomáše Akvinského, čím jej Tomáš oslovil nejvíc?

V mládí byla pro Maritaina záchranou ze skepse z převládajícího pozitivismu Bergsonova filozofie, po konverzi se pro něj stal ústředním inspiračním zdrojem Tomáš Akvinský. Ve 30. letech byla pro Maritaina inspirativní i filosofie Emmanuela Mouniera, v dialogu s ním se utvářel Maritainův personalismus. Maritain nepřistupuje k Tomášovi jako historik filosofie (např. na rozdíl od Etienna Gilsona), ale snaží se na jeho učení navazovat, aplikovat jeho metodu na nové otázky, často nakládá s Tomášem

velmi volně. Narodil od Gilsona, který měl velmi odtažitý vztah k Tomášovým komentátorům, si Maritain, když se mu to hodí, neváhá posloužit Kajetánem či Janem od sv. Tomáše.

Kteří umělci měli podle Vás největší vliv na Jacquesa Maritaina?

Umělců kolem Maritaina byla celá řada, ještě za studií jej významně ovlivnil Charles Péguy, který ho přivedl na Bergsonovy přednášky v Collège de France, velký vliv, zejména v období konverze, měl na Maritaina Léon Bloy, co se týče formování Maritainovy filosofie umění, zde sehrál bezesporu významnou roli Jean Cocteau (dochovala se jejich obsáhlá korespondence), s nímž měl Maritain velmi podobný pohled na umění a od něhož si odnesl pojem poesie tak, jak jej rozvinul ve své filosofii umění v dílech Hranice poezie, Situace poezie a Tvůrčí intuice v umění a poezii, či jeho žena Raïssa, která byla básnířkou.

Jak ovlivnilo Maritainovo dílo jeho manželství s Raïssou?

Jacques a Raïssa představovali nerozlučnou dvojici. S Raïssou prošel Maritain celým hledáním od zklamání z pozitivistické výuky na Sorbonně, přes nadšení z Bergsona, seznámení s Léonem Bloy, konverzi, až po studium Tomáše. Jejich domácnost v Meudonu byla ve 20. a 30. letech místem setkávání a intelektuálních výměn významných umělců a intelektuálů doby. Přes Raïssu měl Maritain otevřenou cestu k židovství (pocházela z ruské židovské rodiny), jejich společným tématem byla poezie (Raïssa psala básně, Situace poezie je jejich společným dílem) i mystika.

Co považujete za největší Maritainův přínos v díle Integrální humanismus (Křesťanský humanismus) a co byste doporučila dnešním studentům, chtějí-li být integrálními osobnostmi, nejen individualitami?

Hledání autenticky křesťanské politické cesty adekvátní době, ve které žijeme, vymezení vůči kapitalistickému liberálnímu materialismu na jedné straně a kolektivistickému marxistickému materialismu na straně druhé – to pro nás může být aktuální i dnes. Vizionářské bylo i to, že postavil komunistický totalitarismus na roveň totalitarismu nacistického.

Co bych doporučila studentům? Neomezovat se jen na studium svého oboru, zajímat se o ostatní obory a vést s nimi (i na akademické půdě) dialog, zajímat se o aktuální společenské otázky a problémy, občansky se angažovat, kriticky se vztahovat k ideologiím, vnášet světlo víry do všech oblastí života.

Dovolila bych si nyní poslední otázku: Doporučení k rozhovoru s Vámi jsem dostala od pana doktora Karla Šprunka, který sám přeložil několik prací Jacquesa Maritaina a založil Českou společnost J. Maritaina. Můžete se prosím s námi podělit o to, jak jste se s panem doktorem Šprunkem seznámila, a co byste Vy osobně doporučila z Maritainova díla ještě k překladu do češtiny, kdybyste měla jen jedno „přání“ k vyplnění?

S panem doktorem Šprunkem jsem se seznámila při přípravě maritainovského čísla revue Salve (2/2006), k níž mě přizval spolužák z bohemistiky Martin Bedřich (nyní výkonný redaktor Salve a šéfredaktor nakladatelství Portál). V redakční radě Salve od té doby působím. Z Maritainových spisů by určitě stálo za to vydat Tvůrčí intuici v umění a poezii (Creative Intuition in Art and Poetry, 1953), ale myslím, že už se na jejím vydání pracuje...

Děkuji moc za rozhovor a přeji Vám maritainovsky, abyste ve své tvorbě mohla významně čerpat a zároveň uchopovat něco ze světa a – jako imago Dei – také něco ze sebe sama.

Zuzana Svobodová
(TF JU, svobodz@tf.jcu.cz)